

MEMORANDUM GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN 2024

SAMEN
voor zuiver water

Elke druppel in uw gemeente telt!

VLARIO brengt in Vlaanderen alle actoren samen die werken rond afvalwater- en hemelwaterbeheer. Als kenniscentrum en overlegorgaan stimuleert en ondersteunt VLARIO deze actoren in hun streven naar een steeds performanter waterbeheer.

De missie van VLARIO is helder: er mee voor zorgen dat in alle steden en gemeenten in Vlaanderen een weerbaar en veerkrachtig hemelwater- en afvalwatersysteem daadwerkelijk gerealiseerd wordt.

94%

RIOLERINGSGRAAD

86%

ZUIVERINGSGRAAD

93

AANTAL
RIOOLBEHEERDERS

425

MILJOEN EURO

GEMEENTELIJKE
SANERINGSBIJDRAGE EN
-VERGOEDING

Samen naar een performant afvalwater- en hemelwaterbeleid

Een goede waterkwaliteit is de opzet van de Europese Kaderrichtlijn Water en is en blijft de komende jaren een grote verantwoordelijkheid en taak van de lokale besturen, ongeacht of ze een rioolbeheerder hebben of zelf beheerder zijn.

Door het draagvlak bij burgers te vergroten, in te zetten op handhaving van onder andere correcte aansluitingen, het opvolgen van de voorwaarden in de GSV Hemelwater en het inzetten van gespecialiseerd gekwalificeerd personeel streven we er samen naar dit te bereiken.

Veruit de meeste gemeenten ondertekenden de burgemeestersconvenant en hebben de afgelopen jaren concrete acties opgezet om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen én om de kwetsbaarheid van de gemeente voor de negatieve effecten van de klimaatverandering te verminderen.

In Vlaanderen werd dit engagement vertaald in het [Lokaal Energie- en Klimaatpact](#), waarin concrete doelstellingen zijn vooruitgeschoven. Die doelstellingen gaan over samenwerking voor energiebesparing, mobiliteit, verdroging en vergroening. Er zijn dus veel verbanden tussen het klimaatbeleid en het lokaal waterbeleid.

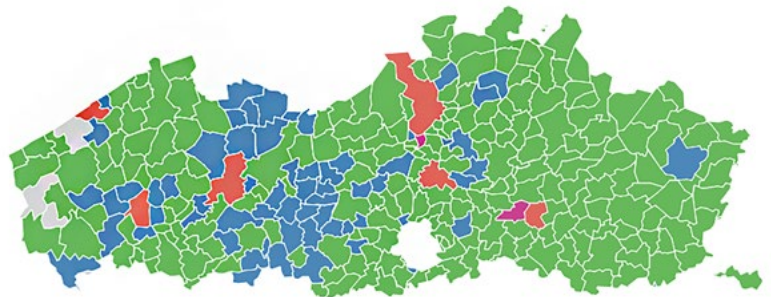
Ondertekening Burgemeestersconvenant

Versie opgemaakt op 17 januari 2024

■ Geen enkele Burgemeestersconvenant ondertekend
■ 2020 en 2030 ■ 2030 ■ 2030 en 2050 ■ 2020, 2030 en 2050

Burgemeestersconvenant
voor Klimaat en Energie

Zonder de inzet van steden en gemeenten staat het water ons straks aan de lippen

Steden en gemeenten spelen een cruciale rol in het waterbeheer in Vlaanderen.

- Uw bijdrage is essentieel om overal zuiver water in beken en rivieren te krijgen.
- Daarnaast speelt u een sleutelrol in het tegengaan van overstromingen en in het beheer van droogteperiodes.

Wat betekent dit concreet voor de komende beleidsperiode?

- De opmaak van een meerjarenplan voor de gemeentelijke sanering, in samenwerking met Aquafin en de rioolbeheerder.
- Uitvoering van het hemelwater- en droogteplan, met:
 - een doorgedreven beleid voor ontharding en infiltratie, en daarbij de kansen benutten om extra groene ruimte te creëren.
 - voldoende ruimte voor water herstellen.
- Sluitende budgetten in de meerjarenplanning voor de uitvoering van het meerjarenplan riolering én het hemelwater- en droogteplan.
- Inzetten op decentrale waterzuivering.
- Stappen zetten naar een klimaatneutraal waterbeleid.

Vlario ondersteunt en verbindt

Gemeenten en steden zullen de aankomende jaren meer dan ooit de schouders moeten zetten onder het formuleren en uitvoeren van een weerbaar en veerkrachtig beheersplan rond hemel- en afvalwater.

Daarvoor is kennisoverdracht en samenwerking nodig, en daarop richt VLARIO de pijlen. Wat betekent dit?

“We moeten water vasthouden wanneer het kan en enkel afvoeren wanneer het moet.”

Patrick Willems, voorzitter
VLARIO

1

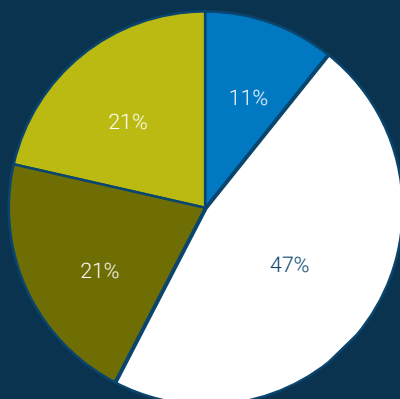
DE GEMEENTE HEEFT EEN SLEUTELROL IN HET WATERBEHEER

De steden en gemeenten spelen een **cruciale rol** in het waterbeheer in Vlaanderen: ze beheren riolen, bepalen de bouwregels op het privaat domein en treden op als zowel eigenaar als regisseur van het openbaar domein. De bijdrage van de steden en gemeenten is essentieel om overal **zuiver water** in de beken en rivieren te krijgen. Maar ook voor het tegengaan van **overstromingen en droogteperiodes** spelen ze een sleutelrol.

De gemeenten zullen die rol ook ten volle moeten opnemen, want de uitdagingen zijn groot. Zo komt er een vernieuwing van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater, die bijkomende inspanningen zal vragen inzake rioleringen, individuele behandeling van afvalwater (IBA's) en de aanpak van overstorten. Ook de klimaatverandering zet zich door en veroorzaakt hevigere regenbuien, maar ook periodes van droogte en hittegolven.

ZUIVER WATER: DUIDELIJKE DOELSTELLING VOOR ELKE GEMEENTE

- gemeentelijk, uitgevoerd
- gemeentelijk, to do
- bovengemeentelijk, uitgevoerd
- bovengemeentelijk, to do

Sinds de invoering van de **Europese Stedelijke Richtlijn Afvalwater** (ERSA) in 1999, die de zuivering van afvalwater oplegt, is er al veel gerealiseerd: 30 jaar geleden bedroeg de zuiveringsgraad in Vlaanderen slechts 26%, in 2024 is dit al 86%. Toch hebben we nog een lange weg af te leggen om al het afvalwater gezuiverd te krijgen: de plaatsen die het moeilijkst bereikbaar zijn, moeten immers nog komen. Er zijn ook grote verschillen tussen gemeenten: sommigen zijn bijna klaar, in andere gemeenten moet nog bijzonder veel werk gebeuren.

Vandaag wordt de uitbouw van de riolering aangestuurd door de doelstelling uit **de Europese Kaderrichtlijn Water** (2000). Kort gesteld is daarin afgesproken dat alle landen in Europa tegen uiterlijk 2027 de “goede toestand” moeten behalen van oppervlaktewater en grondwater, zowel op gebied van kwaliteit als kwantiteit. Dit werd in Vlaanderen vertaald naar **reductiedoelen**, die opgenomen zijn in de

derde Stroomgebiedbeheerplannen (looptijd 2022-2027): voor elke gemeente is een doelstelling voor het reduceren van de vuilvracht tegen 2027 bepaald.

Volgens de recentste inschatting zijn er nog ongeveer 249.000 inwoners aan te sluiten door de gemeenten, en 115.000 inwoners door Aquafin.

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) heeft, rekening houdend met het aandeel van de huishoudens in de totale vervuiling, voor elke gemeente een vrachtreductie van fosfor en stikstof bepaald en vertaald naar een aantal nog te saneren inwoners-equivalenten.

Elke rioolbeheerder of gemeente krijgt hierdoor een duidelijk beeld van de inspanningen die de komende jaren nog minimum geleverd moeten worden voor de verdere aanleg van saneringsinfrastructuur.

VOLGENDE DOELSTELLINGEN DIENEN GEHAALD TE WORDEN:

- Via een **meerjarenplan** moet er duidelijk worden gemaakt hoe deze doelen concreet bereikt gaan worden.
- Omdat het bestaande stelsel veroudert, moeten ook de **vervangingsinvesteringen** en **onderhoud**, in het plan meegenomen worden. Dit “asset management” is opgestart, de inspectie van de rioleringen loopt volop. De komende jaren moet dat leiden tot de identificatie van knelpunten en vooral – de tijdige aanpak ervan. Het belang hiervan kan moeilijk overschat worden: een goed onderhouden rioleringsnet heeft een langere levensduur, en zorgt voor minder kosten, en minder hinder voor de omwonenden.
- Daarnaast moeten de **overstorten** aangepakt worden, er stroomt immers nog veel te veel rioolwater ongezuiverd in de beken bij hevige regenbuien. Daarvoor is een aanpak aan de bron het beste uitgangspunt: via het hemelwaterbeleid moet er veel meer regenwater uit het riool gehouden worden, en bij voorkeur worden geïnfiltreerd.
- Tenslotte is er de uitrol van de **IBA's** en de decentrale waterzuivering, waar relevant.

RIOLERING & WATERZUIVERING

Gerealiseerde riolering

Gegevens 2024

Gezuiverd afvalwater

Gegevens 2022

[Bekijk op kaart >](#)

Er zijn 32 woningen in Genk die niet kunnen aangesloten worden op de riolering.

4 hiervan hebben een IBA geplaatst, 28 nog te realiseren.

Gegevens 2018

[Waar moet je zelf zuiveren? >](#)

Het rioolbeheer kost in Genk €70 per inwoner op jaarbasis.

In Vlaanderen € 65,84 per inwoner op jaarbasis.
Gegevens 2021

[Kosten voor riolering >](#)

De exploitatiekost per meter riool bedraagt in Genk €4,10 op jaarbasis.

In Vlaanderen € 3,22 op jaarbasis.
Gegevens 2021

[Efficiënt rioolbeheer >](#)

Benieuwd naar jouw gemeente?
Bekijk de cijfers op de website
van [VMM](#).

Het is cruciaal dat die planning ook doorwerkt naar de meerjarenplannen, zodat alle betrokken partners de nodige **budgetten** voorzien voor deze projecten. De rekening moet kloppen en de gemeenten en rioolbeheerders moeten in hun meerjarenplanning dan ook de nodige budgetten opnemen om de projecten uit te voeren.

Gemeenten en rioolbeheerders doen er goed aan te bekijken waar zo'n decentrale zuivering de beste oplossing is om snel vooruitgang te boeken.

Het hemelwaterbeheer moet inzetten op een **doorgedreven beleid voor ontharding en infiltratie**, gecombineerd met het creëren van extra groene ruimte, zowel in de publieke als in de private ruimte, en opslag van water in individuele en collectieve regenwaterputten.

3

EEN GEÏNTEGREERD MEERJARENPLAN EN SLUITENDE LOKALE FINANCIËN

De [omgevingsanalyse](#) vormt in de gemeentelijke beleidscyclus de basis voor de gemeentelijke meerjarenplanning. Voor de daadwerkelijke uitbouw van de riolering is een afstemming tussen de meerjarenplanning van de rioolbeheerder en de meerjarenplanning van de gemeente essentieel. In de wetgeving over de ge-

meentelijke saneringsopdracht is dan ook voorzien dat er afstemming moet komen met de gemeenten. Ook Aquafin, VMM (i.f.v. gewestelijke doelen en middelen) en AWW (bij gemeenten met een gewestweg) schuiven best meteen aan bij dit overleg, zodat het resultaat een **geïntegreerde infrastructuurplanning** is.

4

DECENTRALE ZUIVERING ALS DEEL VAN DE OPLOSSING

Een deel van de nog aan te sluiten woningen ligt in lintbebouwingen of ver uitgespreide woonsnippers. Op die plaatsen kunnen vormen van kleinschaligere decentrale zuivering kostenefficiënter zijn dan de aanleg van een riolering. Ook daar waar andere problemen de uitvoering van een rioleringsproject blokkeren, kan decentrale zuivering zorgen voor een snellere vooruitgang. De afgelopen jaren is gewerkt

aan een ondersteunende tool en zijn enkele voorbeeldprojecten gerealiseerd.

De tool en de handleiding kan je raadplegen op www.vlario.be/decentrale-zuivering. VLARIO zal hier de komende jaren verder op in zetten door het verzamelen en delen van kennis en ervaringen via de website www.blauwgroenvlaanderen.be.

5

HEMELWATER: VAN PLAN NAAR UITVOERING

Door de klimaatverstoring krijgt Vlaanderen meer en meer te maken met periodes van intense neerslag, of net langere periodes zonder neerslag. Vandaag vinden we buien waarbij in een uur 40 tot 60 mm neerslag valt al heftig, maar volgens deskundigen moeten we in de toekomst rekening houden met buien van 90 mm neerslag en méér per uur.

De problemen door **overstromingen**, maar ook **droogte**, nemen hand over hand toe, en maken duidelijk dat de manier waarop we omgaan met hemelwater snel moet veranderen. Er zijn lokaal ingrijpende maatregelen nodig, en hier ligt een belangrijke taak voor gemeenten, in samenwerking met bewoners, bedrijven, waterbeheerders en rioolbeheerders.

De uitdagingen, maar ook de oplossingen die we kunnen toepassen, zijn opgelijst in het [rapport Weerbaar Waterland](#).

Het beleid is de afgelopen jaren al sterk geëvolueerd: in uitvoering van de Blue Deal is de [Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening Hemelwater](#) aangescherpt én ook van toepassing gemaakt voor het openbare domein.

De meeste gemeenten hebben een **hemelwater- en droogteplan** opgemaakt waarin de uitdagingen en opportuniteiten voor hun grondgebied zijn opgelijst. Eind 2024 zou elke gemeente zo'n plan moeten hebben. Zo'n hemelwater- en droogteplan is noodzakelijk, en het mag niet enkel aandacht besteden aan het openbare domein, maar moet ook kijken naar toekomstige ontwikkelingen aangezien de gemeente na overdracht van deze dossiers meestal beheerder wordt. De regelgeving die in opmaak is – bijvoorbeeld die rond overstorten – gaat in dezelfde richting.

HOE VAN PLAN NAAR UITVOERING GAAN?

Gemeenten hebben een voorbeeld-functie op het openbaar domein

Steden en gemeenten kunnen en moeten zélf het goede voorbeeld geven door in te zetten op blauwgroene oplossingen en multifunctioneel ruimtegebruik in het openbaar domein. Elk plan dat wordt gemaakt voor de herinrichting van een straat, plein of ander stuk openbaar domein, zou moeten uitgaan van het principe dat alle regenwater wordt vastgehouden waar het valt. Geen kans mag onbenut blijven om overbodige verharding weg te nemen, om zo ruimte te voorzien voor infiltratie en stadsgroen, en om van de aanwezigheid van water een troef te maken voor een aangename woonomgeving. Voorbeelden daarvan zijn te vinden via de website www.blauwgroenvlaanderen.be/projecten.

Via de bepaling van je groenblauwpeil kom je te weten hoe klimaatbestendig jouw project is. Zo kan je voor nieuwe projecten streven naar aan A-score voor nieuwe ontwerpen.

Zie www.groenblauwpeil.be.

Communicatie, advies en handhaving voor burgers en bedrijven

De ontharding en vergroening van de private ruimte komt niet vanzelf. De nieuwe regels uit de GSV Hemelwater moeten toegepast worden door bouwheren en architecten, en gemeenten zullen er (soms streng) op moeten toezien. De gemeente kent de grondgesteldheid, alle grachten en beken en kan dus als geen ander een advies uitbrengen bij een bouwaanvraag (omgevingsvergunning) of verkavelings-aanvraag. Ze kan beoordelen of er een mogelijkheid is om na opvang, hergebruik en infiltratie, zoals voorzien in de GSV Hemelwater, het regenwater aan te sluiten op bestaande grachten of beken. Het is daarbij belangrijk dat goed uitgelegd wordt waarom die nieuwe regels noodzakelijk zijn, en welke voordelen een blauwgroene dooradering van de bebouwde ruimte biedt voor de bewoners en gebruikers zelf. Ook de nodige ondersteuning in de vorm van voorbeelden, rekentools, kaartmateriaal, ... kan helpen om het draagvlak te verbeteren.

Op het einde van de rit moeten de regels echter ook gehandhaafd worden, en ook dit is een cruciale taak voor de gemeenten: zij dienen toe te zien op de werkelijke realisatie van de blauwgroene verplichtingen, én zij dienen in te grijpen als de aansluiting op het stelsel niet correct wordt gemaakt.

Gemeenten en rioolbeheerders kunnen de keuringen van de privéwaterafvoer efficiënt opvolgen en handhaven via het KPR-systeem van VLARIO.

Voorbij de buis: van afkoppeling naar infiltratie

Veel projecten die vandaag worden uitgevoerd, realiseren wel de scheiding tussen hemelwater- en afvalwater, maar voeren het hemelwater dan toch nog snel af via een regenwaterafvoer. Daarmee helpen ze de waterkwaliteit verbeteren, maar blijven ze mee de oorzaak van overstromingen en droogte. Het is cruciaal dat nieuwe projecten “voorbij de buis” denken, en oplossingen zoeken die het hemelwater zoveel mogelijk ter plekke vasthouden en infiltreren. Infiltratie is altijd mogelijk en moet niet duur zijn, maar de snelheid ervan is afhankelijk van de bodemgesteldheid. Het is het meest natuurlijke waterafvoer mechanisme en is noodzakelijk voor een gezonde grondwatertafel en de aanvulling van diepe zoetwater voorraden. Een hoge grondwatertafel hoeft geen belemmering te vormen voor infiltratie, op voorwaarde dat de infiltratievoorziening bovengronds en ondiep wordt aangelegd.

Meer info zie

www.blauwgroenvlaanderen.be.

Werk ook buiten de bebouwing mee aan het sponslandschap

Naast de bebouwde ruimte, zijn er ook grote kansen om te werken in de open ruimte, waar vooral landbouw en natuur vandaag lijden onder overstromingen en droogteperiodes. Daar kan gewerkt worden aan zogenaamde sponsland-schappen, waar water beter wordt vastgehouden in het landschap zelf, in nauw overleg met de betrokkenen.

Goede voorbeelden zijn de Water-Land-Schap projecten:

www.vlm.be/nl/projecten/vlm-projecten/waterlandschap/Paginas/default.aspx

Ruimtelijk beleid

Gemeenten hebben een belangrijke rol in de ruimtelijke ordening. Via vergunningen, de watertoets, en ruimtelijke plannen kan de gemeente meer ruimte voor water creëren, bijvoorbeeld door in te zetten op kwalitatief verdichten van het bebouwde gebied en het bouwvrij houden van overstromingsgevoelig gebied.

6

STAPPEN ZETTEN NAAR EEN KLIMAATNEUTRAAL WATERBELEID

⚡ In het kader van de strijd tegen de klimaatopwarming, moet ook de watersector werken aan het **terugdringen van de uitstoot van broeikasgasen**. Voor de gemeenten zijn daarbij twee pistes belangrijk.

Duurzaamheid in de publieke bouwsector doorvoeren van ontwerp tot uitvoering

Gemeenten en intercommunales zijn belangrijke opdrachtgevers in de publieke bouwsector. Er is de afgelopen jaren hard gewerkt om de TOTEM-tool uit te breiden en geschikt te maken voor de publieke sector. Via de infra-TOTEM software kan in de ontwerpfase de milieu-impact van een project ingeschat en gereduceerd worden. Deze infra-TOTEM wordt verder uitgewerkt en zal de komende jaren zijn weg vinden naar de bestekken. Ook de gemeente zal dus de komende jaren die duurzaamheidscriteria in zijn projecten kunnen opnemen.

Een kritische blik op septische putten

Uit een [eerste analyse](#) bleek dat septische putten instaan voor een érg groot deel van de uitstoot van broeikasgassen in de hele waterzuiveringsketen. Het is daarom nodig om kritisch te gaan kijken naar de verplichting om nog nieuwe septische putten op te leggen. VLARIO zet de komende jaren alvast in op verder onderzoek in functie van twee vragen: “Wanneer zijn septische putten nuttig, en wat zijn de achterliggende trade-offs?” en “Welke maatregelen inzake onderhoud kunnen uitgerold worden om de uitstoot van bestaande putten te verminderen?”.

7

VOORBIJ DE GEMEENTEGRENS: SAMENWERKEN VOOR EEN BETER RESULTAAT

⚡ Het is daarbij belangrijk dat de som méér is dan de delen, en dat de gemeenten collectief oplossingen vinden voor de uitdagingen waar het waterbeleid voor staat.

Dit memorandum begon met de vaststelling dat voor veel uitdagingen in de watersector de gemeente een cruciale rol speelt. Tegelijkertijd overstijgen veel problemen de grenzen van één gemeente, en moet er voor de oplossingen verder gekeken worden.

Samenwerking is daartoe een sleutel.

Dat is niet nieuw, zo kozen veel gemeenten er om die reden voor om (delen van) het rioolbeheer te bundelen in intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, wordt binnen de bekkens het waterbeleid over de administratieve grenzen heen bekeken, wordt ingezet op gebiedscoalities, ...

Die evolutie zal zich naar verwachting doorzetten, doordat de Vlaamse regeling aanstuurt op verdere professionalisering (zie de meerjarenplanning).

OPLOSSINGEN

- Ontwikkelen van de decentrale zuivering
- Financiering, waarbij ook de kwestie van de solidarisering aan de orde is
- Inzetten op win-wins met de waterbevoorrading
- Inzetten op de water-energy nexus: synergiën en conflicten met het energiesysteem, zoals hydrothermie en de uitrol van warmtenetten
- Inzetten op de meest optimale oplossingen voor het bergen van water en het creëren van ruimte voor water

